

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури і мистецтв
Кафедра культурології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ДЗЕН ЯК КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА
підготовки бакалавра

Луцьк – 2026

**Силабус освітнього компонента «ДЗЕН ЯК КУЛЬТУРНА ПРАКТИКА»
підготовки бакалавра**

Розробник: ПРИГОДА-ДОНЕЦЬ Т. М. , доцент, кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

доцент Москвич О. Д.

.Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри культурології
протокол №10 від 2 лютого 2026 р.

Завідувач кафедри:

доцент Москвич О. Д.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти	Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Спеціальність: В12 Культурологія та музеєзнавство Освітньо-професійна програма: Креативні індустрії і медіакультура Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Нормативний
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
		Семестр 4-ий
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 110 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Консультації 10 год.	
	Форма контролю: залік	
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

ПП Пригода-Донець Таміла Миколаївна
 Науковий ступінь - кандидат філософських наук
 Вчене звання - доцент
 Посада - доцент кафедри культурології
 Контактна інформація: телефон 0505393317, електронна пошта:
 tamprygoda@gmail.com
 Дні занять: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація ОК.

Курс «Дзен як культурна практика» присвячений вивченню дзен-буддизму не лише як релігійної традиції, а як цілісного культурного феномена, що сформував особливий тип мислення, естетики, тілесних і творчих практик у Східній Азії та справив значний вплив на сучасну світову культуру. Дзен розглядається як практика присутності, досвіду і мінімалізму, що проявляється у мистецтві, поезії,

каліграфії, чайній церемонії, архітектурі, бойових мистецтвах, а також у сучасному дизайні, перформансі та культурі повсякденності. Особлива увага приділяється поняттям порожнечі, недуюальності, миттєвості, мовчання, присутності, інтуїтивного знання, коану та їх культурологічному аналізу. Дзен осмислюється як культурна практика, що у ХХ столітті справила великий вплив на західну культуру, трансформувавши її естетику, мистецьку творчість, духовні цінності, тілесні практики.

Курс вибудований у неконфесійній, культурологічній та інтерпретативній логіці. Дзен розглядається не як релігійна догма, а як форма культурного мислення, досвіду і практики присутності, що впливає на мистецтво, тілесність, естетику, повсякденність і сучасну креативну культуру. Навчальний курс «Дзен як культурна практика» - це простір уповільнення, уваги, усвідомленості, присутності і смислотворення. Його завдання - не давати готові відповіді, а формувати культуру мислення і життя, здатну витримувати тишу, складність і невизначеність. Викладач виступає не транслятором істини, а модератором досвіду і смислів. Важливими моментами освоєння змісту курсу є наступні принципи: мінімалізм замість перевантаження; пауза як частина навчання; цінування процесу, а не лише результату; допущення множинності інтерпретацій.

Дзен починається там, де закінчується пояснення.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета ВОК - сформувати у студентів уявлення про дзен як багатовимірне культурне явище, що об'єднує філософію, релігію, мистецтво та повсякденні практики в культурному просторі Східної Азії та Заходу. Розглянути дзен не лише як духовне вчення, але й як соціокультурну практику, що вплинула на формування художніх форм, естетичних концепцій, побуту та ментальності.

Завдання курсу:

- ознайомити з історичними витоками дзен-буддизму.
- дослідити культурні аспекти дзену в Китаї, Японії та на Заході.
- аналізувати мистецтва, що сформувалися під впливом дзен (сад каменів, ікебана, каліграфія, чайна церемонія, бойові мистецтва тощо).
- сприяти розвитку навичок культурного аналізу, рефлексії та міжкультурної комунікації.

У процесі навчання застосовуються **методи**, орієнтовані на критичний аналіз, дослідницьку автономію, креативне мислення, міждисциплінарну методологію: дослідницько-(проблемно-)орієнтоване навчання, метод кейс-стаді, проєктне навчання, дискурсивний аналіз, семінари-дискусії, публічний захист позиції.

У результаті вивчення ВОК здобувач повинен **знати**:

- основні етапи становлення дзен-буддизму;
- ключові поняття і концептуальні ідеї дзену як духовної і культурної практики;
- філософські засади дзену;
- категорії естетики дзен і їх реалізацію у буденних практиках;
- особливості впливу дзену на західну культуру, зокрема роль у цьому процесу Д. Судзукі;

- дзенівські практики у західній культурі;
- вміти:**
- аналізувати дзен у контексті культурних практик;
 - розрізняти дзен як духовно-релігійний феномен і як сучасну естетичну практику;
 - відділяти моду на екзотизм, «поп-дзен» від практики дзен;
 - застосовувати знання для аналізу культурних феноменів у сучасному світі.
3. Вивчення ОК сприятиме формуванню **soft skills**:
- критичне та просторове мислення;
 - креативність;
 - міжкультурна чутливість;
 - командна робота;
 - етична відповідальність;
 - презентація ідей, ефективна комунікація;
 - адаптивність, тайм-менеджмент;
 - креативне мислення, критичне мислення, аналітичні здібності.

4. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Семи-нари	Сам. робота	Конс.	Форма контролю/ Бали
Тема 1. Вступ. Що таке дзен: спроба визначення і методологічні підходи. Історичні витoki: махаяна, чань, дзен.	30	2	4	22	2	ДС/14
Тема 2. Філософія порожнечі і просвітлення. Коан. Медитація (дадзен). Естетика дзен: вабі, сабі, юген, моно-но аваре	30	2	4	22	2	ДС, Р/14
Тема 3. Дзен і мистецтво. Каліграфія, поезія (танка, хайку, хокку), живопис (сумі-е)	30	2	4	22	2	Р, РМГ/14
Тема 4. Садово-паркова культура. Ікебана. Чайна церемонія (тяною). Бойові мистецтва (айкідо)	30	2	4	22	2	ДС, Р/14
Тема 5. Дзен на заході: Д. Судзукі, бітники, хіпі,	30	2	4	22	2	РМГ, ДС, Р/14

сучасне мистецтво, мінімалізм						
Самостійна робота (мініпроект, мікроаналіз, аналітичне есе)						СР/30
Всього годин/Балів	150	10	20	110	10	150/100

Форми контролю*: ДС – дискусія, РМГ – робота в малих групах, СР – самостійна робота, Р – реферат (аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору).

Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота з курсу спрямована на поглиблення розуміння дзену як філософсько-культурної, естетичної та екзистенційної практики; розвиток навичок інтерпретації культурних текстів і практик; формування рефлексивного, нелінійного мислення; поєднання теоретичного аналізу з особистим досвідом спостереження та саморефлексії.

Дослідження дзен-буддизму, естетики дзен, практик дзен неможливе без особистого занурення у матеріал ОК, без індивідуального внутрішнього зусилля. Мета самостійної роботи - проаналізувати дзен не як релігійну доктрину, а як культурну практику, залучивши філософські, естетичні та культурологічні контексти.

При виконанні самостійної роботи оцінюється не просто «правильна відповідь», а якість присутності в мисленні. Допускається парадокс, тиша, незавершеність як форма знання. Академічна строгість поєднується з відкритістю до інтуїтивного досвіду.

I. Напишіть есе на обрану тему (4-6 сторінок)

Орієнтовна тематика есе

1. Порожнеча як культурна категорія та естетичний принцип.
2. Мовчання, пауза і недомовленість в дзен-культурі.
3. Дзен як практика присутності в сучасному світі.
4. Дзен на Заході: субкультури бітників, хіпі.
5. Критика дзену: культурна апропріація, східний екзотизм.
6. Дзен як модний тренд на східну екзотику.
7. Дзен як психотерапія.
8. Чи можливий дзен поза контекстом?
9. Дзен як культурна альтернатива раціоналізму.
10. Дзен і сучасна культура мінімалізму.
11. Чи можливий «західний дзен»?
12. Тіло як інструмент пізнання в дзен-практиках.
13. Коан як форма культурного мислення.
14. Дзен у творчості композитора Джона Кейджа.
15. Мінімалізм у японській архітектурі.

II. Прокоментуйте наступні коани.

Коан 1. Учень запитав: «Що таке дзен?» Майстер відповів: «Звук дощу на даху».

- Як цей коан працює як культурний текст?
- Чому відповідь не є визначенням?

Коан 2. Якщо ти зустрінеш Будду - вбий Будду.

- Як цей вислів співвідноситься з антидогматизмом дзен?
- Який культурний сенс має «руйнування авторитету»?

Коан 3. Яке твоє справжнє обличчя до народження батьків?

- Поясніть коан у термінах ідентичності і культури.
- Чи можливе «доідентичнісне» мислення?

III. Рефлексивна практика (на вибір).

Опишіть один день життя як дзен-практику.

Проаналізуйте сучасний арт-об'єкт у дзен-перспективі.

Напишіть короткий текст (200 слів), уникаючи абстрактних понять.

IV. Політика оцінювання

Процес навчання є творчим, відкритим до дискусії та обговорення запропонованих тем. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлені терміни. Якщо здобувач був відсутній на заняттях з будь-якої причини, він/вона відпрацьовують навчальні питання та завдання самостійно та у встановлені викладачем терміни обов'язково звітують про опанування ними навчального матеріалу.

Політика щодо академічної доброчесності

Увесь навчальний процес побудований на засадах доброчесності, справедливості, порядності, відповідальності за результати своєї діяльності, довіри та толерантності до його учасників, об'єктивності оцінювання, соціальної та гендерної рівності. Учасник освітнього процесу повинен дотримуватися навчальної етики, толерантності стосовно всіх учасників процесу навчання, не порушувати часових меж та лімітів навчального процесу.

Для забезпечення довіри до результатів навчання категорично заборонено списувати під час виконання практичних завдань, на іспиті та ін. Усі письмові роботи, виконані здобувачем освітнього рівня, за наявності сумнівів в академічній доброчесності можуть бути перевірені за допомогою систем антиплагіату. Жодна з форм порушення академічної доброчесності (присвоєння чужих робіт чи ідей, плагіат, некоректне цитування та ін.) недопустима. За таких дій передбачена адекватна реакція відповідно до нормативного документа – *«Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки»*.

Дотримання академічної доброчесності забезпечується відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічним складом та здобувачами освіти передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей).

Основні види відповідальності здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності (ч. 6 статті Закону України «Про освіту»):

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування з університету;
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих університетом пільг з оплати навчання.

Із загальними засадами, цінностями, принципами та правилами етичної поведінки учасників освітнього процесу, якими університет керується у своїй діяльності, можна докладно ознайомитися в – *«Кодексі академічної доброчесності Волинського університету імені Лесі Українки»* <https://lnk.ua/KVvdM6d4E> .

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Терміни і умови перескладання визначаються деканатом відповідно до рекомендацій навчального відділу. Вони можуть корегуватися викладачем за попередньою домовленістю з аспірантом в залежності від ситуації і конкретних обставин.

Якщо через поважні причини здобувач рівня не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то в дні консультацій він зможе скласти тему чи кілька тем, але не пізніше як за тиждень до офіційної дати призначення заліку. У випадку незадовільної підсумкової оцінки здобувач має можливість повторного складання іспиту викладачеві відповідно до переліку запропонованих питань в терміни, визначені розкладом екзаменаційної сесії.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів

Здобувач має можливість порушити будь-яке питання, яке має стосунок до процедури проведення чи оцінювання контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуте відповідно до попередньо визначених процедур у ЗВО. Для врегулювання конфліктів у навчальному та освітньому процесі керується *«Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ВНУ імені Лесі Українки»*, п. 5 *«Врегулювання конфліктів у навчальному процесі»*.

Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль здійснюється за такими напрямками:

- ✓ контроль за систематичністю та активністю роботи на семінарських заняттях (усне та письмове опитування);
- ✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять (індивідуальні співбесіди);
- ✓ контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді контрольних завдань;

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за види навчальних робіт:

Семінарські заняття – за роботу на одному занятті – до 40 балів, всього – максимум 70 балів; виконання завдань самостійної роботи – максимум 30 балів.

Критерії оцінювання:

Семінарських занять:

- зміс
товність, глибина, логічна послідовність висвітлення проблеми;
- підк
ріплення викладу конкретними прикладами;
- здат
ність презентувати різнобічні і варіативні матеріали по темі;
- засв
оєння категоріального апарату;
- вмін
ня вести наукову дискусію;
- вмін
ня резюмувати, узагальнювати.

В оцінці здобувачів враховуються наступні моменти: достатність об'єму відповіді (повна, достатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; не традиційність підходу до викладу відповіді; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік. Залік викладач виставляє за результатами поточної роботи за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом ВОК. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Напередодні складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів). У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає

залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100. У день складання заліку за основною сесією заборонено проводити додаткові опитування здобувача освіти, а також здобувач освіти не має права доздавати будь-який вид робіт, передбачений силабусом освітнього компоненту.

Питання для заліку.

1. Дзен як духовне вчення (не-вчення).
2. Дзен і Синто: взаємовплив.
3. Естетика дзен: основні категорії.
4. Саторі в дзені.
5. Феномен коану в дзен-буддизмі.
6. Ікебана.
7. Японські сади: філософія, принципи, типи.
8. Дзен і мінімалізм.
9. Дзен і субкультури бітників, хіпі.
10. Дзен на Заході: особливості поширення.
11. Дзен як медитація.
12. Дзен як присутність.
13. Дзен у мистецтві(графіка, каліграфія, живопис).
14. Дзен і повсякденність.
15. Дзен як терапія.
16. Японська поезія хокку.
17. Чайна церемонія.
18. Дзен і тілесні практики.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
0–59	Незараховано (необхідне перескладання)
0–119	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Адо П. Філософія як спосіб життя. Київ, 2020
2. Гал М. Великі японці: Мацуо Басьо – неперевершений майстер хайку. URL: <https://huxley.media/veliki-japonci-macuo-baso-neperevershenij-majster-hajku/>
3. Ломачинська І., Донець О. (2021). Містико-інтуїтивні практики дзен-буддизму. Людинознавчі студії. Серія «Філософія». Вип. 43. С. 83-88.
4. Мінімалізм як стиль в архітектурі. URL: <https://ua.development.com/blog/minimalizm-ak-stil-v-arhitekturi>
5. Пригода Т. (2021). Мінімалізм, дзен, карантин у сучасній культурі. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. № 35. С. 143–149.
6. Пригода Т. М. Біл Еванс: джаз, українська культура, дзен. Актуальні проблеми розвитку культури, мистецтва та освіти. Збірник матеріалів. Наукові читання (8.12.2020) Луцьк, 2020. С. 49-51.
7. Пригода Т., Донець І. (2020). Джаз, дзен, подія як межуючі явища сучасної культури. Науково-теоретичний альманах «Грані». 23 (11). С. 25-33.
8. Пригода-Донець Т. Буто як перформативне мистецтво і культурна практика. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 88, том 2, 2025. С. 116-120
9. Судзукі Д., Фром Е. Мартіно Р. Психоаналіз і дзен-буддизм. Київ, 2025
10. Японський сад: принципи і філософія ландшафту. URL: <https://botanicmarket.com.ua/yaponskyi-sad-pryntsypy-i-filosofia-landshaftu/?srsrtid=AfmBOoonBaWcFcI7PaOHYbert1J7En1OHue7LmR3JYgsFCSZRZDN9ENU>

Інтернет-ресурси

1. Як очистити свій розум? 15 потужних уроків буддизму. Могутня дзен-історія для вашого життя. <https://www.youtube.com/watch?v=0ofhcc9uDaE>
2. Дзен. Притомність. Заякорення. Медитація для небуддистів. Остап Вонгак Степанюк. <https://www.youtube.com/watch?v=nVBLZ5UbhQs>
3. Історія буддизму. Історія, сповнена глибокого сенсу. <https://www.youtube.com/watch?v=VxruNV3cwmo>
4. Ікебана: філософія та естетика. <https://www.youtube.com/watch?v=f-1JdC-lumU>
5. Що таке японський дзен-буддизм. Дзен-буддизм в Україні, в Києві. <https://www.youtube.com/watch?v=jaU8-nJ8fKA>
6. Сучасний японський сад: 5 уроків від японських дизайнерів. <https://www.youtube.com/watch?v=pb6Uz9oiYr4>
7. Японський сад каменів. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2>
8. Японська класична поезія. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yaponskyi_narod/Yaponska_klasychna_poeziia.pdf?